

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»

В. В. Карцева, С. П. Прасолова

ІНСТИТУТИ МІЖНАРОДНОГО СТРАХОВОГО РИНКУ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК
+ НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ

Київ – 2020

УДК 339.13:368(075.8)

К 27

*Гриф надано
Вченою Радою ВНЗ Укоопспілки
«Полтавський Університет економіки і торгівлі»
(Протокол № 7 від 20.05.2020 року)*

Рецензенти :

Виговська Н. Г., завідувач кафедри фінансів і кредиту Державного університету «Житомирська політехніка», м. Житомир, доктор економічних наук, професор;

Лавров Р. В., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Чернігівського національного технологічного університету МОН України, доктор економічних наук, доцент;

Климченко О. І., регіональний директор АТ СК ТАС (приватне).

Карцева В. В., Прасолова С. П.

К 27 Інститути міжнародного страхового ринку: навчальний посібник+навчальний тренінг / В. В. Карцева, С. П. Прасолова. – Київ: «SBA-Print», 2020. – 568 с.

ISBN 978-611-01-1740-1

У навчальному посібнику розглядається широке коло питань, пов'язаних з особливостями ведення міжнародного страхового бізнесу: діяльність інститутів міжнародного страхового ринку, їх проблеми та сучасні тенденції, організаційно-правові та фінансово-економічні основи їх діяльності, види страхування, що склалися в міжнародній системі страхування, перестраховання, орієнтовані на фінансування світових ризиків. Цей посібник є логічним доповненням до підручників зі страхування та страхових послуг, оскільки дозволяє ознайомитись з міжнародним досвідом страхування. До кожного розділу посібника подано основні теоретичні положення щодо ведення міжнародного страхового бізнесу, визначені провідні страхові інститути різних регіонів світу, наведені навчальні тренінги за розділами, які містять запитання для перевірки знань, тестові завдання та практичні завдання. Наявність у навчальному посібнику різноманітних тренінгових завдань на тільки допоможе розширити можливості практичного застосування надбань основ теорії ведення міжнародного страхового бізнесу, але й сформувати у майбутніх фахівців навички адекватної відповіді на зміни, що відбуваються не тільки на вітчизняному, але й на міжнародному страховому ринку, посилити інтерес до цієї науки та відкрити нові горизонти для творчих пошуків у сфері страхування.

Посібник призначений для студентів економічних спеціальностей, аспірантів, викладачів, економістів-практиків, керівників підприємств і всіх тих, хто вивчає міжнародний страховий ринок.

© Карцева В. В., Прасолова С. П., 2020.
© Видавець ФОП Сладкевич Б. А., 2020.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
ІНСТИТУТИ МІЖНАРОДНОГО СТРАХОВОГО РИНКУ	9
Розділ 1. МІЖНАРОДНИЙ СТРАХОВИЙ РИНОК ТА ЙОГО СТРАХОВІ ІНСТИТУТИ.	10
1.1. Система міжнародного страхування як основа управління світовими ризиками	11
1.2. Поняття міжнародного страхового ринку та його особливості	19
1.3. Структура міжнародного страхового ринку та його інститути	25
1.4. Сутність і базові складові кількісного і регіонального аналізу міжнародного страхового ринку.	32
Навчальний тренінг	37
Розділ 2. СТРАХОВІ РИНКИ ПРОВІДНИХ КРАЇН СВІТУ ТА ЇХ ІНСТИТУТИ.	48
2.1. Північноамериканський страховий ринок: структура і особливості функціонування	49
2.2. Європейський страховий ринок: інститути страхових ринків Великобританії, Франції, Німеччини та особливості їх функціонування	55
2.3. Азійський страховий ринок та особливості його функціонування.	74
2.4. Особливості розвитку страхових ринків країн Східної Європи.	81
Навчальний тренінг	84
Розділ 3. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУТІВ МІЖНАРОДНОГО СТРАХОВОГО РИНКУ	91
3.1. Сутність та організаційно-правові форми діяльності основних інститутів міжнародного страхового ринку – прямих страховиків	92
3.2. Система страхових відносин та інфраструктура міжнародного страхового ринку. Перестраховальні організації та посередники на міжнародному страховому ринку	105
3.3. Стандарти регулювання міжнародних страхових послуг. Модифікації моделей регулювання.	114
3.4. Правове регулювання страхової діяльності в Євросоюзі, Великобританії та США.	126
3.5. Особливості правового регулювання страхової діяльності в Азійському регіоні.	135
3.6. Принципи регулювання страхової діяльності в країнах з перехідною економікою: Центральна і Східна Європа.	142
3.7. Міжнародні стандарти в системі забезпечення фінансової безпеки страхового та перестраховального ринків (Solvency II).	147
Навчальний тренінг	155

Розділ 4. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУТІВ МІЖНАРОДНОГО СТРАХОВОГО РИНКУ	166
4.1. Фінансові ресурси інститутів міжнародного страхового ринку: особливості формування та використання.	167
4.2. Сутність та особливості управління страховими резервами інститутів міжнародного страхового ринку	184
4.3. Економічний та фінансовий аналіз діяльності інститутів міжнародного страхового ринку.	188
4.4. Оцінювання платоспроможності страхових компаній на міжнародному страховому ринку (європейський досвід)	196
4.5. Особливості аналізу міжнародного ринку перестраховування	205
4.6. Визначення фінансової стійкості інститутів міжнародного страхового ринку на основі їх рейтингового оцінювання	215
Навчальний тренінг	225
Розділ 5. ПРОБЛЕМИ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТІВ МІЖНАРОДНОГО СТРАХОВОГО РИНКУ	241
5.1. Недоліки сучасних систем міжнародного страхування	242
5.2. Злочини на міжнародному страховому ринку.	245
5.3. Міжнародний досвід боротьби з шахрайством на міжнародному страховому ринку.	252
5.4. Оцінка умов, тенденцій та перспектив розвитку міжнародного страхового ринку та його інституційної структури на сучасному етапі	258
Навчальний тренінг	264
Розділ 6. ДІЯЛЬНІСТЬ ІНСТИТУТІВ МІЖНАРОДНОГО СТРАХОВОГО РИНКУ З КОМЕРЦІЙНОГО СТРАХУВАННЯ	272
6.1. Зміст роботи перестраховальних компаній на міжнародному страховому ринку.	273
6.2. Особливості пропорційного і непропорційного перестраховування.	285
6.3. Особливості особистого страхування у міжнародній практиці.	290
6.4. Особливості страхування майна у провідних країнах світу	308
6.5. Страхування відповідальності у США та інших країнах світу.	314
6.6. Особливості інших видів комерційного страхування (за системою «Асістанс», морське страхування, страхування підприємницьких ризиків та екологічне страхування).	324
6.7. Інновації в галузі цифрових технологій на міжнародному страховому ринку.	347
Навчальний тренінг	360
Розділ 7. УЧАСТЬ ІНСТИТУТІВ МІЖНАРОДНОГО СТРАХОВОГО РИНКУ У СОЦІАЛЬНОМУ СТРАХУВАННІ	372
7.1. Сучасні моделі соціального страхування на міжнародному ринку.	373

7.2. Пенсійне страхування як основа соціального страхування: досвід країн ЄС, США та інших	387
7.3. Інститути медичного страхування на міжнародному ринку	404
Навчальний тренінг	423
Розділ 8. ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ІНСТИТУТІВ МІЖНАРОДНОГО СТРАХОВОГО РИНКУ ТА РИНКУ КАПІТАЛУ	432
8.1. Фактори та тенденції розвитку нових форм взаємодії інститутів міжнародного страхового ринку та ринку капіталу	433
8.2. Класифікація та механізм дії основних фінансових інструментів на міжнародному страховому ринку	447
8.3. Страхування фінансових інвестицій, гарантій та облігацій як важливі види операцій на міжнародному страховому ринку.	461
8.4. Міжнародний досвід страхування експортних кредитів та їх принципи	468
Навчальний тренінг	478
Розділ 9. БАНКІВСЬКО-СТРАХОВІ ГРУПИ ЯК ІНСТИТУТИ МІЖНАРОДНОГО СТРАХОВОГО РИНКУ	489
9.1. Банківсько-страхова інтеграція в умовах формування конвергентної моделі міжнародного фінансового ринку, сутність і передумови.	490
9.2. Напрями банківсько-страхової інтеграції у сфері інвестування.	504
9.3. Форми банківсько-страхових груп. Злиття і поглинання як основні форми розширення діяльності міжнародних банківсько-страхових груп.	508
9.4. Особливості страхування банківських ризиків на міжнародному ринку.	515
Навчальний тренінг	532
СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ	539
ДОДАТКИ	547

ВСТУП

Страхова галузь є важливим джерелом розвитку національних економік індустріально розвинених країн світу, оскільки саме міжнародні страхові компанії мобілізуючи значні грошові ресурси здійснюють інвестування значної їх частини, що дозволяє розглядати їх як потужних інвестиційних інвесторів. При цьому сукупний обсяг інвестиційного потенціалу страхових компаній розвинених країн (таких як Великобританія, США та інших) можна зіставити з інвестиційним потенціалом банківського сектора. Адже розвинений страховий ринок дозволяє акумулювати значні кошти від продажу страхового продукту, оскільки на сьогоднішній день на Заході страхується понад 90 % всіх ризиків.

Тим самим, можливості подальшого розвитку вітчизняних страхових компаній, значною мірою, залежать від глибини досліджень найкращого досвіду провідних міжнародних страхових компаній (зокрема американських, європейських та інших).

Саме тому, метою посібника є сприяння формуванню фундаментальних знань та практичних навичок з особливостей ведення міжнародного страхового бізнесу та функціонування як інститутів міжнародного страхового ринку, так і інститутів страхових ринків провідних країн світу, їх проблем і сучасних тенденцій, організаційно-правових та фінансово-економічних основ діяльності інститутів міжнародного страхового ринку та особливостей реалізації міжнародних видів страхування і перестраховування для фінансування світових ризиків, у тому числі змісту і особливостей комерційного та соціального страхування, міжнародного досвіду використання фінансових інструментів з метою страхування, форм взаємодії міжнародного страхового ринку та ринку капіталу, основ діяльності банківсько-страхових груп як інститутів міжнародного страхового ринку.

Це дозволить сформувати такі програмні компетентності відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців з фінансів і кредиту, як здатність досліджувати тенденції розвитку світової економіки за допомогою інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу (СК01) та розуміння особливостей функціонування сучасних світових фінансових систем та їх структури (СК02) у частині міжнародного страхового ринку.

Ознайомлення із зарубіжним досвідом ведення міжнародного страхового бізнесу дозволить, на нашу думку, сформувати передумови реалізації стратегічного курсу України на інтеграцію у світовий економічний простір. Адже функціонування страхового ринку України в умовах посилення глобалізаційних та інтеграційних процесів, тенденцій концентрації капіталу у фінансовому секторі економіки визначає необхідність удосконалення методичного забезпечення функціонування системи ризик-менеджменту в страхових компаніях з урахуванням світового досвіду. Зокрема, жорстка конкурентна боротьба вимагає досягнення оптимальних фінансових результатів діяльності міжнародних страховиків, чому і присвячений суттєвий обсяг викладу матеріалу у навчальному посібнику.

Мова йде про те, що зростаюча в останні десятиліття взаємозалежність економік різних країн пов'язана з формуванням спільного економічного простору. В

рамках сформованого економічного порядку галузева структура, обмін інформацією та технологіями, інтернаціоналізація виробничих сил визначаються з урахуванням світової кон'юнктури, а економічні підйоми і спади набувають всеосяжний, планетарний характер як, наприклад, поширення світової пандемії, спричиненої COVID-19.

На даний час можна з упевненістю стверджувати, що загальносвітові процеси глобалізації та інтеграції не обійшли стороною галузь страхування і тому національні страхові ринки переживають процес трансформації в світовий ринок. Перш за все, цей процес характерний для розвинених країн Заходу, але інтеграція до світового ринку страхових послуг торкнулася і країн, що розвиваються і країн з економікою перехідного типу (в тому числі й України).

На даний час страхові компанії розвинених країн представляють собою глобальні фінансові інститути, що об'єднують під одним дахом цілий ряд фінансових послуг від страхування і банківської діяльності до консалтингу, і що володіють різноманітними активами в багатьох країнах. Подібні фінансові групи давно переросли національні ринки і в пошуках нових клієнтів вийшли на міжнародний ринок. До теперішнього моменту сформувалося кілька десятків світових гравців, що визначають структуру міжнародного ринку страхових послуг. Досвід їх формування та особливості діяльності і розглядаються у даному навчальному посібнику.

Зокрема, розглядаються організаційно-правові аспекти діяльності міжнародних страховиків, оскільки для ефективного функціонування фінансового ринку необхідно забезпечити нерозривність процесів правоустановлення і правозастосування. Це обумовлено складністю об'єкта регулювання і високим рівнем системних ризиків, які характерні для міжнародної фінансової сфери. Розглядаються особливості здійснення контролю і нагляду за страховою діяльністю на міжнародному страховому ринку, які здійснюють спеціалізовані регулюючі органи як невід'ємна його частина, що характеризується підвищеною ефективністю функціонування. Так, у країнах ЄС останнім часом приймаються заходи щодо посилення вимог до платоспроможності страхових компаній у зв'язку із зростанням кількості неплатоспроможних страховиків. Тому, у країнах ЄС вступили в силу вимоги до оцінки платоспроможності страхових компаній Solvency II, які передбачають нововведення, зокрема оцінку активів і пасивів страхових компаній на основі ринкових принципів, з урахуванням всіх ризиків, з якими стикається страхова компанія у своїй діяльності, та які включають вимоги щодо кількісного визначення нормативного капіталу; якісні вимоги до внутрішнього контролю та управління ризиками, а також нові підходи до діяльності органів страхового нагляду; вимоги щодо розкриття інформації та прозорості страхового бізнесу, що докладно розглядаються в навчальному посібнику.

Враховуючи, що найбільша ступінь інтеграції та глобалізації була досягнута в області перестраховання, а світовий ринок перестраховання контролюється п'ятьма компаніями, на частку яких припадає близько 40% всіх внесків, у посібнику також розглядаються вимоги, як офіційних органів, так і вимоги ринку до фінансових можливостей перестраховальників, досліджуються основні аспекти діяльності

найбільших і найбільш відомих з них: Швейцарського перестраховального товариства Swiss Re, німецької перестраховальної компанії Munich Re та ряду інших.

Також досліджується діяльність міжнародних професійних об'єднань страховиків, поява яких стала одним з наслідків формування міжнародного ринку страхування.

Слід враховувати, що на світовому страховому ринку відбувається активна діджиталізація галузі – використання страховими компаніями нових цифрових технологій, які призводять до появи нових чинників конкурентоспроможності програм страхування. Тому в посібнику розглядаються пропозиції цифрових факторів конкурентоспроможності за окремими бізнес-процесами провідних страхових компаній.

В посібнику досліджуються теоретичні та прикладні аспекти таких основних тенденцій міжнародного страхового ринку, як концентрація страхового та перестраховального капіталів у вигляді масових злиттів і поглинань страхових і перестраховальних компаній і формуванні на цій основі транснаціональних страхових компаній; зрощування страхового, банківського та фінансового капіталів у міжнародних масштабах, що призводить до формування транснаціональних фінансових груп; концентрація на ринку страхових посередників, що виявляється у формуванні найбільших міжнародних страхових брокерів шляхом злиття і придбання дрібних і середніх компаній; процеси конвергенції традиційних форм і видів страхових і фінансових послуг та появи на цій основі альтернативного страхування і перестраховування; сек'юритизація як форми управління страховими ризиками; особливості зміни ринкового середовища в умовах інформатизації; розширення доступу іноземних страховиків на раніше «закриті» ринки країн Центральної та Східної Європи, Латинської Америки, Азії під впливом політичних змін, лібералізації страхового законодавства та створення міжнародних інститутів страхових наглядів.

У цілому, при написанні навчального посібника та розробці практичних завдань використовувалась фінансово-аналітична інформація Міжнародного інституту страхової інформації, Міжнародної асоціації страхового нагляду, а також фінансова звітність провідних міжнародних страховиків США, Європи та інших джерел.